

המסע לגירוש יהודים נתינים זרים ומחוסרי נתינות

עורך ומרצה: כנרי מוטי

איך נוצרה אוכלוסיית הנתינים הזרים ומחוסרי הנתינות?

**מלחמות הבלקן ומלחמת העולם הראשונה
(עות'מאניים, יוונים, רומנים)**

האימפריה הרוסית הקורסת

**המחצית השנייה של שנות השלושים: מרכז אירופה:
בולגריה כתחנת מעבר-עד דאריין 2, מרץ 41.**

**אזרחים זרים, או בעלי דרכון ננסן או מחוסרי נתינות-
בדרך כלל יוצאי האימפריה העות'מאנית.**

היקף אוכלוסיית היהודים הנתינים הזרים

1920: 5,190 נתינים זרים. 32% עות'מאניים או טורקים, 15% יווניים, 10% יוגוסלביים, 9% רומניים.

1,397	מתוכם התגוררו בסופיה (35% מכלל נתינים הזרים בעיר)
505	מתוכם התגוררו בפלובדיב (23.5%)
157	מתוכם בעיר רוסה (10%)

1,471 מכלל יהודי בולגריה הוגדרו "פליטים". (3% מהקהילה)

1934: 22,000 בעלי דרכון ננסן, לא רק יהודים. רובם "רוסים וארמנים".

1939: ספטמבר: 4,022 יהודים נתינים זרים.

1940: מאי: 824 ראשי משפחה ילידי בולגריה, אך בעלי נתינות זרה.

מחיר ההתקרבות לגרמניה הנאצית.

- החל מאמצע שנות ה-30 בולגריה התקרבה לגרמניה הנאצית, מתוך שאיפה להחזיר את השטחים שאיבדה במלחמת העולם הראשונה ולחזוק צבאה וכלכלתה. יהודי בולגריה משלמים את המחיר.

הקולונל אטאנאס פאנוב
מפקד המשטרה.
12/38-08/41

ניקולה נאדב
שר הפנים של בולגריה
11/38-02/40

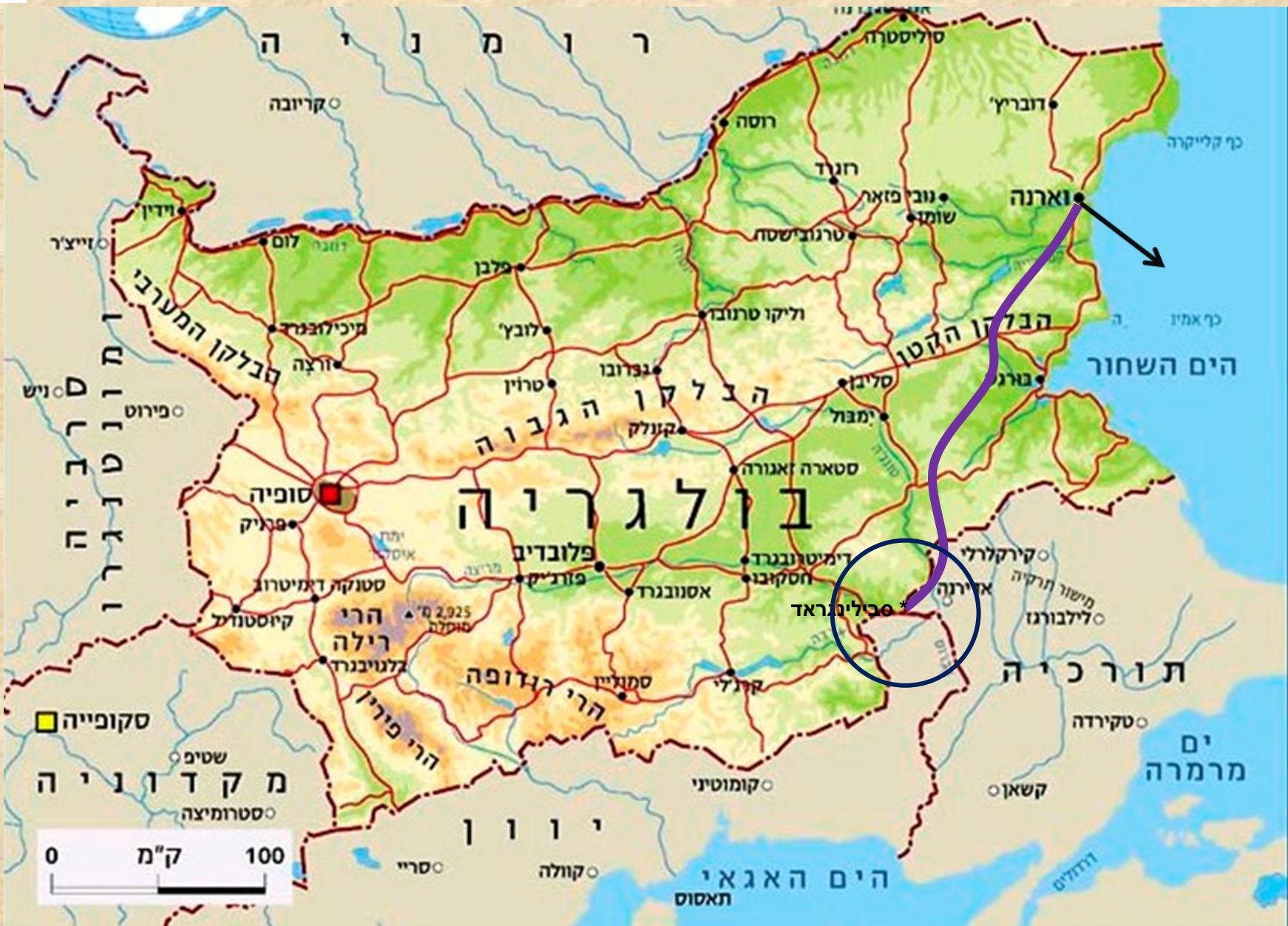
גאורגי קיוסאיוואנוב
ראש ממשלת בולגריה
11/35-02/40

מחיר ההתקרבות לגרמניה הנאצית.

- בולגריה נמנעה מלחתום על אמנות בין-לאומיות העוסקות בזכויות פליטים, וסרבה להשתתף בוועידת אוויאן ביולי 1938, אשר בין השאר עסקה בפליטים יהודים.
- 12/38 - נסגר המשרד ע"ש ננסן בז'נבה. דרכוני ננסן הפכו לפגי תוקף.
- המחצית השנייה של שנות ה-30: אזרחות או גירוש.
- תחילת הגירושים ראשית 1939.
- השלב המרכזי 16 בספטמבר 1939.
- סוף הגירושים: מרץ 1941. בסך הכל לפחות כ-5,000 נפשות.

נתיבי הגירוש

דיווחים של ראשי הקהילה

- אפריל 1939: נסים (בוקו) לוי בביקור בא"י: "מוצאים פליטים כאלו לגבול הטורקי, הם מושלכים מעבר לגבול, ויורים בהם"
- חיים קשלס: יוצאי תרקיה היוונית והטורקית סורבו לאישור כניסה, ונפלו קורבנות למעשים "לא יתוארו" של משמרות הגבול והמשטרה. היו מקרי אונס של ילדות וילדים, נערים, נערות ונשים לעיני כל.
- אלברט רומנו: השוטרים הבולגרים נקטו אמצעים אכזריים כדי להיפטר מהפליטים. אחדים נרדפו אל הגבול הטורקי והם קיפדו את חייהם בשטח ההפקר בין הגבולות.
- שרלו אשכנזי: הממשלה הבולגרית מגרשת את היהודים נתיני חוץ מגבולותיה, ללא כל חוק. הממשלה מכחישה זאת, ואין עם מי לדבר.

דיווחים של ראשי הקהילה

- **ז'אק מטרני: הממשלה התחילה לגרש את היהודים נתיני החוץ. היא עושה זאת באופן אינדיבידואלי כדי לא לעורר את דעת הקהל בחו"ל.**

ובינתיים: מה עשתה הסוכנות היהודית עם הקריאות הנואשות לעזרה?

Nada

יוני 1939 מכתב לסוכנות

"עשרים, שלושים משפחות של נתינים רומנים וטורקים לשעבר, כעת מחוסרי נתינות, מחויבים לצאת את המדינה, כי עבר מועד ישיבתם פה. מצבם מיואש. שליחת סרטיפיקטים לפליטים הכרחית מאד. המועצה המרכזית."

תשובת הסוכנות:

לא ידוע לנו מי זו המועצה המרכזית של יהודי בולגריה ומהי כתובתה, ולצערנו איננו יכולים לעשות דבר בעניין סרטיפיקטים למחוסרי הנתינות.

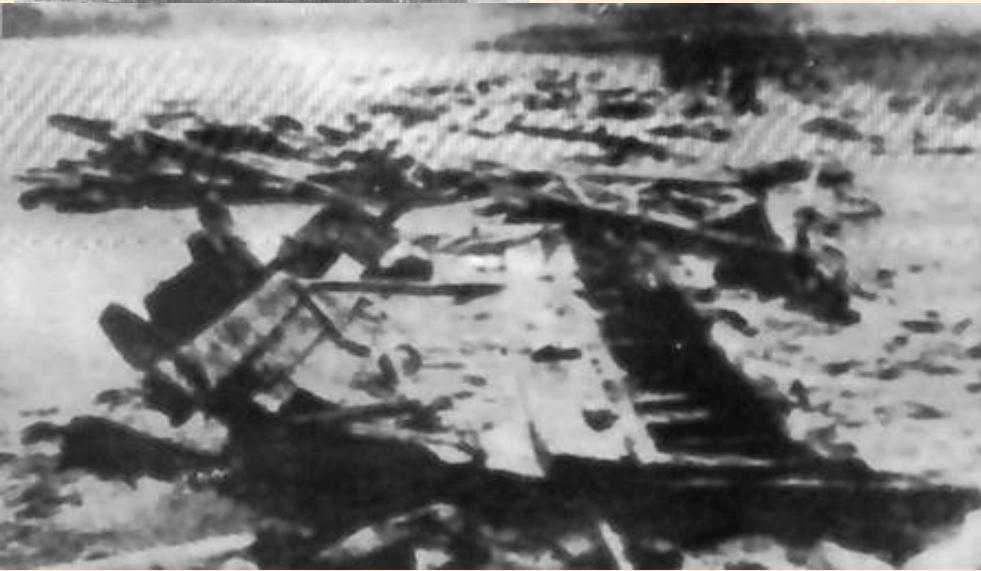
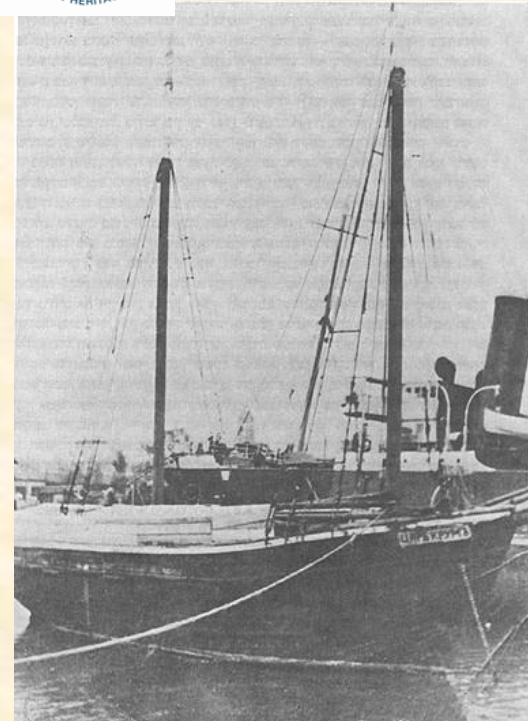
פניות לגורמים נוספים כגון "קרן היסוד" כלל לא נענו

בעברית של המאה ה-21:

"לכו תחפשו את החברים שלכם."

אסון הסלבדור – 12 בדצמבר 1940

238 מתוך 352 המעפילים נספו. לצד משפחות שלמות ניספו נערים רבים חברי תנועת "מכבי" ו"השומר הצעיר", אשר הצליחו בשארית כוחותיהם להגיע אל החוף הטורקי ומתו בהמוניהם מהיפותרמיה. במשך עשרות שנים לאחר האסון כונה המקום Körfez Yahudiler - "מפרץ היהודים".

ויולטה יעקבה - פרטיזנית יהודיה

מה עלה בגורל המגורשים ורכושם?

- הרכוש אם כי לא רב, נבזז על ידי הבולגרים.

- רוב המגורשים ניצלו ממוות.

- כמה מאות נהרגו בגירוש עצמו, באסון הסלבדור ובהמשך בשואה.

- במאגרי המידע של יד ושם קיים תיעוד ל-791 יהודים מבולגריה שגורשו למחנות ההשמדה. אוכלוסייה זו מורכבת מאזרחים ומהמגורשים במסע לגירוש נתינים זרים.

- בארץ, לא הוכרו פליטי הגירוש כנרדפי שואה, משום שלפי ועדת הערעורים לפי חוק נרדפי הנאצים, תחילת "ההשראה הנאצית" בבולגריה הייתה רק באפריל 1941.....

סיכום

- היה זה השלב הראשון ברדיפות היהודים, קדימון לבאות.
- 5,000 המגורשים היו האוכלוסייה הקלה ביותר ל"טיפול".
- לא הייתה זו הממשלה הגרמנופילית של בוגדאן פילוב, אלא של גאורגי קיוסאיוואנוב, איש אפור, לא מזוהה מפלגתית ו"עושה דברו" של המלך.
- המהלכים האנטי-יהודיים תוזמרו על ידי ארמון המלך, ונעשו כפי רצונו.